

Verslag 2^e bijeenkomst Platform Klankbordgroep Vrouwenbesnijdenis – oktober 2000

6 oktober 2000, Pharos Utrecht

Inhoud

- Korte samenvatting van de bijeenkomst, Marina Hendriks
- Opening door Mohamed Y. Abdillahi, secretaris FSAN
- Ontwikkelingen beleid in Nederland, Marjolein Masclee, namens Defence for Children
- Vrouwenbesnijdenis in Somalië, Zahra S. Naleie, FSAN
- Het Europees Netwerk ter voorkoming van vrouwenbesnijdenis in Europa, Gerda Nienhuis, Pharos
- Samenwerkingsproject FSAN-Pharos 'Vrouwenbesnijdenis van beleid naar praktijk, Marina Hendriks, Pharos
- Uit de praktijk: bijdrage uit Tilburg, Loes Versteegh van Centrum Buitenlandse Vrouwen.
- Korte schets Advies en Meldpunt Kindermishandeling, Jaap Schep, directeur AMK Utrecht
- Impressie door Cabdulqaadir Ruumi, gezondheidsvoorlichter in het Somali

Samenvatting van de bijeenkomst

door Marina Hendriks

Het uitwisselen van ontwikkelingen in beleid en praktijk vormden de hoofdmoot van deze bijeenkomst, die geopend werd door Mohamed Yusuf Abdillahi van FSAN.

Marjolein Masclee gaf in haar inleiding een duidelijke schets van de ontwikkelingen in het Nederlandse beleid en wetgeving op het gebied van vrouwenbesnijdenis.

Uit het verhaal van Zahra S. Naleie over Vrouwenbesnijdenis in Somalië werd duidelijk dat er nog een lange weg te gaan is voordat vrouwenbesnijdenis uitgebannen is. Opmerkelijk is ook dat een hoog percentage (68,2 %) besnijdenissen in Somalië uitgevoerd wordt door werkers in de gezondheidszorg met name verpleegkundigen. Door de ineengestorte economie zijn velen, die ooit goede banen hadden, werkloos en besnijdenissen uitvoeren is voor hen een manier om in hun levensonderhoud te voorzien, om te overleven.

Gerda Nienhuis heeft geschetst hoe het Europees netwerk ter voorkoming van vrouwenbesnijdenis in Europa is ontstaan en hoe zich dit ontwikkeld heeft. De leden vanuit verschillende landen voelden zich vaak alleen staan in hun betrokkenheid met het onderwerp vrouwenbesnijdenis. In het netwerk worden ervaringen en informatie uitgewisseld en krachten gebundeld in de strijd tegen vrouwenbesnijdenis. Doel van dit netwerk is het verbeteren van de gezondheid onder de vrouwelijke immigranten vanuit een brede benadering.

Wat betreft ervaringen uit de praktijk stond deze bijeenkomst Tilburg centraal, waar een grote groep Somaliërs woont. Loes Versteegh van het Centrum Buitenlandse Vrouwen (CBV) vertelde over ontwikkelingen in Tilburg en de werkwijze van het CBV, de opleidingen voor een groep voorlichters eigen taal en cultuur (vetc'ers) en voor intermediairen.

Vrouwenbesnijdenis komt in voorlichtingen wel aan de orde, maar nog 'vrijblijvend'. Er zou meer kunnen gebeuren in nauwe samenwerking met FSAN en Pharos. Het wordt ook van groot belang geacht dat dit onderwerp bij mannen bespreekbaar wordt.

Opgemerkt wordt vanuit de aanwezigen dat er meer mannelijke voorlichters zouden moeten worden opgeleid. In Leiden heeft men al enige ervaring met gezondheidsvoorlichting voor Somalische mannen, waar ook geprobeerd wordt het onderwerp seksualiteit bespreekbaar te maken. v Bij Transact probeert men taboe-onderwerpen bespreekbaar te maken. Zo wordt er gedacht aan een training voor vetc'ers over het bespreekbaar maken van seksueel geweld.

Het bespreekbaar maken van moeilijke onderwerpen is een goed thema om tijdens de volgende bijeenkomst uitgebreider bij stil te staan.

De laatste bijdrage is door Jaap Schep, directeur van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) te Utrecht. Zijn korte schets hoe het AMK werkt en wat dit kan betekenen in geval van meisjesbesnijdenis roept diverse reacties op. Positief was dat door een van de Somalische aanwezigen een concreet voorbeeld uit de praktijk werd aangedragen van een (weliswaar anonieme) melding aan de politie van een aanstaande besnijdenis, waarmee niets werd gedaan. Pharos zal het voortouw nemen een gesprek te organiseren met een aantal betrokken instanties om te kijken hoe in de praktijk beter omgegaan kan worden met meldingen van meisjesbesnijdenis.

Het was een vol programma met goede bijdragen van de diverse inleiders én van de aanwezigen. Als afsluiting droeg Sahro Mohamed Ahmed twee eigen gedichten voor.

Een treffend slot voor een goed samenzijn.

Opening door Mohamed Yusuf Abdillahi, secretaris FSAN

Dames en heren,

Het is jammer dat in de jaren 2000 nog steeds vreselijke methoden gebruikt worden tegen vrouwen. Om veranderingen te bewerkstelligen is niet alleen politieke druk nodig, maar er moet ook publieke druk worden uitgeoefend op de gemeenschap.

Onderzoek is noodzakelijk, maar niet voldoende voor een snel resultaat.

Het gaat om discriminatie van vrouwen en hun status als tweederangs burgers. Hun rechten en hun gelijkwaardigheid zijn nog taboe in sommige landen.

De Islam en de profeet Mohammed staan voor vrouwen emancipatie.

Veel Islamitische geleerden en theologen vinden het niet juist dat vaak het argument gebruikt wordt dat vrouwenbesnijdenis voorgeschreven wordt door de Koran. Het gaat om een traditie, een gewoonte. Er bestaat verwarring door de Hadith-geschriften, waarin besnijdenis wordt genoemd. Er zijn verschillende interpretaties en meningen.

Vrouwenrechten zijn universeel en staan boven verschillen in culturen.

Wij waarderen jullie aanwezigheid hier vandaag. Jullie meningen en bijdragen zijn belangrijk. Het onderwerp vrouwenbesnijdenis is een ingewikkeld onderwerp. Het is niet alleen verweven in culturen, maar heeft ook sociale, economische en politieke aspecten. Armoede, analfabetisme en onderwijs spelen ook een rol. Al deze aspecten moeten betrokken worden bij het bestrijden van vrouwenbesnijdenis.

In Nederland is vrouwenbesnijdenis verboden en er zijn richtlijnen hoe te handelen bij vermoedens van aanstaande besnijdenissen.

Het verbod en de richtlijnen alleen zijn echter onvoldoende.

Om een einde te maken aan deze praktijk is er meer nodig.

Ontwikkelingen in beleid in Nederland

Door: Marjolein Masclee, namens Defence for Children International (DCI-NL)

Ik zal namens Defence for Children een korte inleiding geven over het Nederlands beleid op het gebied van vrouwenbesnijdenis. Voor een aantal van u zal het grotendeels al bekend zijn, voor een aantal van u zal het nieuw zijn.

Nederlands statement 1993

De Nederlandse regering heeft in een officieel statement in 1993 alle vormen van genitale verminking veroordeeld. Hierin stelt zij dat vrouwenbesnijdenis een gebruik is dat indruist tegen de in Nederland heersende opvattingen over de gelijkwaardigheid van de vrouw en haar positie in de samenleving. Het wordt daarom in Nederland gezien als een vorm van onderdrukking van de vrouw. Aangezien het Nederlandse beleid gericht is op de bestrijding van vrouwenonderdrukking wijst de regering iedere vorm van vrouwenbesnijdenis af. Ze maakt hierbij geen onderscheid tussen verminkende en niet-verminkende vormen van vrouwenbesnijdenis. Een dergelijk onderscheid is immers niet makkelijk te maken en leidt snel tot begripsverwarring. Bovendien is de preventieve waarde van het maken van dit onderscheid onvoldoende aangetoond en draagt het tolereren van een vorm van vrouwenbesnijdenis juist bij aan de instandhouding hiervan. Door alle vormen van vrouwenbesnijdenis af te wijzen, handelt Nederland in overeenstemming met verschillende internationale verdragen. Nederland stelt zich in internationale fora actief op bij de bestrijding van vrouwenbesnijdenis. Zo heeft Nederland een resolutie opgesteld waarin alle landen worden opgeroepen vrouwenbesnijdenis uit te bannen. Deze resolutie werd breed ondersteund en is op 21 oktober 1999 door de Verenigde Naties aangenomen.

Het Nederlands beleid is gericht op preventie, met name voorlichting aan vluchtelingen en asielzoekers, zowel mannen als vrouwen. Strafrechtelijk ingrijpen vormt het sluitstuk van dit beleid. Mij is overigens geen voorbeeld van strafrechtelijk ingrijpen in Nederland op dit gebied bekend. Het accent van het beleid ligt dus op de preventie.

In het VN-Vrouwenverdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen is een artikel opgenomen op grond waarvan vrouwenbesnijdenis veroordeeld kan worden. Er is een advies- en informatiepunt gepland om informatie en ondersteuning te geven bij de uitvoering van dit punt van het vrouwenverdrag. Wat de precieze rol van en vormgeving van dit advies- en informatiepunt wordt, is nog niet bekend. Minister Herfkens van Ontwikkelingssamenwerking heeft in mei van dit jaar beloofd dat de Tweede Kamer op korte termijn hierover meer informatie zou krijgen.

Nederlandse wetgeving

Nederland kent geen specifieke wetgeving inzake genitale verminking van vrouwen. Het valt onder de algemene artikelen over mishandeling van het Wetboek van Strafrecht.

In het Nederlandse strafrecht geldt het vereiste van dubbele strafbaarheid. Dat wil zeggen dat alleen dan strafrechtelijk kan worden opgetreden tegen ouders die hun kind in het land van herkomst laten besnijden, als de ingreep in dat land ook strafbaar is gesteld. Dit is vaak niet het geval. Er kan wel strafrechtelijk opgetreden worden tegen ouders die hun dochter die in het land van herkomst laten besnijden als er in Nederland een zogenaamde deelnemingshandeling is gepleegd. Dat houdt in dat de ouders in Nederland meewerken aan de besnijdenis, bijvoorbeeld door met de familie in het land van herkomst af te spreken dat hun dochter besneden moet worden, door geld over te maken hiervoor e.d. Het probleem is dat mondeling gemaakte afspraken heel

moeilijk te bewijzen zijn.

In Frankrijk en Zweden geldt het beginsel van dubbele strafbaarheid bij meisjesbesnijdenis niet. De heer Dittrich van D'66 heeft aan minister Korthals van Justitie gevraagd of hij bereid is het beginsel van dubbele strafbaarheid los te laten, net zoals dat in Zweden en Frankrijk is gebeurd. Minister Korthals zei dat hij dat niet van plan is vanwege de verwachte problemen bij het verkrijgen van bewijsmateriaal in een land waar besnijdenis niet strafbaar is gesteld. Het is volgens de minister juist belangrijk dat besnijdenis in alle landen strafbaar gesteld wordt. Hiertoe wordt ook opgeroepen in de resolutie van de VN, die ik zojuist genoemd heb.

Overige kamervragen

De heer Dittrich heeft nog meer kamervragen gesteld. Zo vroeg hij eind september vorig jaar of de Somalische gemeenschap in Nederland ervan doordrongen is dat meisjesbesnijdenis een ernstige vorm van mishandeling is die in strijd is met de rechten van het kind. Minister Korthals antwoordde dat Somaliërs die al langere tijd in Nederland verblijven hiervan op de hoogte zijn en refereerde aan de activiteiten van FSAN en Pharos op dit gebied. Verder zei hij dat Nederland activiteiten financiert in de landen van herkomst, gericht op het tegengaan van o.a. meisjesbesnijdenis. Zo worden bijvoorbeeld nationale campagnes en voorlichtingsactiviteiten in Mali, Burkina Faso, Ethiopië en Soedan gesubsidieerd.

De heer Dittrich vroeg ook of er betrouwbare gegevens zijn hoe vaak het voorkomt dat in Nederlands wonende Somaliërs hun dochters naar Somalië sturen om daar de besnijdenis te laten uitvoeren. De minister gaf aan dat hierover geen gegevens beschikbaar zijn, maar dat hij bereid is daar onderzoek naar te laten uitvoeren. In juni is een expertmeeting geweest met o.a. als doel dit onderzoek handen en voeten te geven. Dit heeft nog niet tot concrete resultaten geleid.

Samenvatting

Het Nederlands beleid is dus gericht op preventie, met name in de vorm van voorlichting. Strafrechtelijk optreden gebeurt pas in laatste instantie. Verder zet Nederland zich op internationaal vlak in voor het strafbaar stellen van vrouwenbesnijdenis in alle landen.

Vrouwenbesnijdenis in Somalië

Door: Zahra Siad Naleie, FSAN

In 1987 hebben de Somalische vrouwengroep en enkele overheidsinstanties een voorlichtingscampagne tegen vrouwenbesnijdenis op touw gezet en uitgevoerd.

Sinds de val van de militaire regering van Somalië was er geen erkende centrale regering. Bijna overal heerste anarchie, er was geen vrede en veiligheid.

Ondanks deze situatie deden de Somalische vrouwen hun best een strategie te vinden om hun familie te laten overleven. De mannen vochten tegen elkaar en de vrouwen zochten manieren om de kinderen en oude mensen te voeden en te verzorgen. Bovendien kwamen verschillende vrouwen NGO's (non-governmental organizations) met allerlei programma's naar voren en zij voerden die uit. Daarbij had vrouwenbesnijdenis geen prioriteit.

In het midden van de negentiger jaren kwamen groepen Somalische Vrouwenorganisaties bijeen in Mogdishu en in 1996 zetten zij de "Coalition for Grassroots Women Organizations" (COGWO) op.

COGWO is een paraplu die staat voor de vooruitgang van de Somalische vrouwen in alle aspecten, zoals politieke gelijkheid, economische en sociale rechten. Daaraan toegevoegd deed de COGWO dit jaar een pilot studie onder 500 personen, die willekeurig gekozen waren uit verschillende sectoren van de Somalische samenleving in Mogadishu zoals mannen, vrouwen, jongeren, religieuze groepen en gezondheidswerkers. Hun leeftijd was tussen de 20 en 45 jaar oud. Van deze 500 personen waren er 344 vrouw en 156 man. Dit onderzoek was ondernomen om de waarde te bepalen van de houding ten opzichte van vrouwenbesnijdenis.

A. Opinie over vrouwenbesnijdenis.

- De reden die het meest werd gegeven voor vrouwenbesnijdenis was de religieuze eis. Dit vond 31,2 % van de ondervraagden. Zij beamen en geloven sterk dat besnijdenis een religieuze plicht is die moet worden uitgevoerd.
- Op de tweede plaats wordt als reden aangevoerd de cultuur/traditie. Deze mening werd door 27,5% van de ondervraagden ondersteund.
- Daarna komt als reden economisch voordeel. Dit werd door 22 % van de ondervraagden aangevoerd. Zij zeggen dat vrouwenbesnijdenis de huwelijkskans voor vrouwen vergroot en dat daardoor de familie van het meisje groot financieel voordeel kan hebben.
- Door 5,2 % van de ondervraagden is behoud van maagdelijkheid als antwoord gegeven, voor hen is dat een reden om vrouwenbesnijdenis toe te passen, omdat maagd zijn een eerste voorwaarde is voor een huwelijk. De maagdelijkheid bewaren weerspiegelt de kwaliteit van de moraal van de familie van het meisje.
- Andere redenen die gegeven werden door de ondervraagden waren: wraak (3,3%), voldoening voor de man (3%), schoonheid (3,3%) en geen mening (3,9%).

B. Deze operatie wordt het meest door de moeders aangemoedigd (67%), gevolgd door de vaders (25%) en familieleden die invloed hebben binnen de familie (8%). In het algemeen wordt het goedgekeurd dat mannen coöperatief zijn om deze operatie aan te moedigen, maar de praktijk is het domein van de vrouw.

C. Het meest wordt vrouwenbesnijdenis uitgevoerd door werkers in de gezondheidszorg (68,2%). Omdat de meeste van hen werkeloos zijn, is vrouwenbesnijdenis voor hen een manier om in het levensonderhoud te voorzien. Op de tweede plaats wordt vrouwen-besnijdenis uitgevoerd door vroedvrouwen (15,8%), gevolgd door traditionele genezers (14 %). (1%) Van de besnijdenissen wordt door artsen uitgevoerd.

D. Als instrument wordt meestal een schaar gebruikt (72,14%), of een scheermesje (14,11%), een mes (10,18%), of iets anders (3,57%). De instrumenten die gebruikt worden bepalen echter niet het type vrouwenbesnijdenis dat wordt uitgevoerd.

- De meest voorkomende vorm van vrouwenbesnijdenis is Influbatie (72,8%).
- Clitoridectomie (25,6%), dat op de tweede plaats komt, wordt slecht door een kleine gemeenschap toegepast.
- Incisie (1,6%) komt op de derde plaats.

Consequenties voor de gezondheid van vrouwen door vrouwenbesnijdenis:

- Onbekend (18,20 %)
- Tetanus (17,35 %)
- Menstruatieproblemen (11,23 %)
- Bloedingen (10,20 %)
- Shock (9,02 %)
- Problemen bij seksueel contact (8,50 %)
- Problemen bij de bevalling (6,97 %)
- Infecties (5,95 %)
- Het vasthouden van urine (4,76 %)
- Overlijden (4,25 %)
- Hersenbeschadiging (3,57 %)

Zoals u in hierboven kunt zien wordt de ernstige vorm, infibulatie, nog steeds op grote schaal toegepast in Somalië, n.l. in meer dan 70% van de gevallen. Veel mensen geloven sterk dat vrouwenbesnijdenis deel uitmaakt van de godsdienstige plichten die zij moeten vervullen. Mijn ervaring is dat dit geloof niet alleen beperkt is tot de mensen die in Somalië leven, maar zij die in Nederland wonen hebben hetzelfde verhaal.

Conclusie: Er is geen enkele religieuze verplichting voor vrouwenbesnijdenis, maar er zijn religieuze mensen die verwarring en onzekerheid scheppen binnen de gemeenschap. Daarom moeten wij manieren vinden om samen te werken met andere religieuze leiders in Nederland of daar buiten die tegen deze pijnlijke praktijk zijn.

Het Europees Netwerk ter voorkoming van vrouwenbesnijdenis in Europa

Door: Gerda Nienhuis, Stichting Pharos

Vandaag wil ik u kennis laten maken met het Europees netwerk, zoals dit zich het afgelopen jaar heeft ontwikkeld.

Ik geef een schets hoe het netwerk is ontstaan, welke landen tot nu toe actief bij het Europees netwerk betrokken zijn, met welke thema's zij zich hebben bezig gehouden ende nog onzekere toekomst.

Hoe is het Europees netwerk tot stand gekomen?

In 1997 werd het eerste idee over samenwerking tussen verschillende continenten geopperd tijdens de vierde conferentie van het Inter African Committee (IAC) in Dakar, Senegal.

In 1998 gedurende de tweede Europese conferentie in Göteborg, Zweden, werd de samenwerking in uitwisselen van ervaringen en plannen tussen verschillende landen in Europa naar voren gebracht door Khady Koita. Zij is actief voor GAMS in Frankrijk.

In 1998 werd door het International Centre for Reproductive Health in Gent, België, een onderzoek gestart naar vrouwenbesnijdenis in Europa. Zij waren geïnteresseerd hoe per land aandacht aan vrouwenbesnijdenis wordt geschonken en of beleid in ontwikkeling is. Dit onderzoek werd mogelijk gemaakt met gelden van de Europese Commissie.

Aansluitend op dit onderzoek kwamen in november van 1998 vijftig experts uit Afrika, Europa en de Verenigde Staten in Gent bijeen om over de juiste strategieën te praten hoe vrouwenbesnijdenis een halt toe te roepen is. De resultaten werden vervolgens aan de leden van de Europese commissie overhandigd.

Tijdens deze expertmeeting in Gent werd nogmaals de noodzaak voor een Europees netwerk geopperd, een netwerk dat zich zou moeten richten op NGO's, de communities CBO'S, onderzoekers en professionals in de

gezondheidszorg. Ook werd geadviseerd een brug met Afrikaanse landen te slaan.

Een jaar later was het zover.

In december 1999 werd gestart met het organiseren van het Europees netwerk. Het initiatief werd genomen door het ICRC, International Centre for Reproductive Health, in Gent in samenwerking met de Immigrant Services Administration van de stad Göteborg in Zweden. Ook dit initiatief werd mogelijk gemaakt met financiële hulp van de Europese commissie.

ICRC nam de algemene coördinatie op zich en de stad Göteborg zorgde voor de contacten met diverse landen en organisaties die activiteiten aan het ontwikkelen zijn om een einde aan de besnijdenis bij meisjes te maken. Els Leye uit Gent is de persoon achter alle rapporten en Jamilla Said Musse en Piret Esken uit Zweden zorgden voor de uitnodigingen.

Zweden was twee keer het gastland en de stad Göteborg twee maal de gaststad. Uit Zweden waren afgevaardigden uit Uppsala en Stockholm. Zij vertegenwoordigen RISK, een nationale associatie, die zich inzet tegen vrouwenbesnijdenis. De Nederlandse vertegenwoordiging bestond uit twee afgevaardigden namelijk vanuit FSAN en Pharos.

Verder waren aanwezig Forward Engeland en later ook de Londen Black Women's Health Action, Denemarken door de Somalische vrouwenorganisatie, Italië door AIDOS en de Interculturele organisatie di Donne. AIDOS heeft in juni nog een ontmoeting in Rome gerealiseerd waar het Europees Netwerk zich voor het parlement mocht presenteren.

Oostenrijk was ook vertegenwoordigd en is actief bezig. De Afrikaanse vrouwenorganisatie in Wenen organiseert deze maand een conferentie over vrouwenbesnijdenis.

Spanje werd vertegenwoordigd door AMAM: deze organisatie bestaat uit migrantenvrouwen uit Gambia. Frankrijk en België kwamen met vertegenwoordigers van GAMS en Duitsland werd vertegenwoordigd door oa. Terre des Femmes en Forward Duitsland.

Kortom tien Europese landen hebben elkaar ontmoet en met elkaar ervaringen uitgewisseld. Het werken voor en door de community was tijdens twee bijeenkomsten onderwerp van bespreking. Eén bijeenkomst werd gewijd aan onderzoek en onderwijs.

De Afrikaanse landen werden vertegenwoordigd door de president van het Inter African Committee met het doel een brug naar Europa te slaan.

Hoe is het netwerk georganiseerd?

Tot nu toe werd een open, flexibele en informele structuur gehanteerd voor het uitwisselen van inzichten, ervaringen en materialen gedurende diverse workshops. Dit werkte goed, maar het netwerk groeit hard en heeft nu bijna 100 leden. De deelnemers aan het netwerk hebben de behoefte uitgesproken aan een duidelijk en formeel aanspreekpunt en meer structuur. Wie kan en wil het Europees netwerk vertegenwoordigen en leiden. Inmiddels wordt het netwerk ook gevraagd voor bijdragen. Zoals voor een bijeenkomst van Europese landen op 29 november in Brussel. Op de agenda staat Vrouwenbesnijdenis in Europa met als aandachtspunten: de wetgeving per Europees land en het creëren van een mogelijkheid asiel te kunnen verlenen ter voorkoming van vrouwenbesnijdenis. Twee vertegenwoordigers van het Europees netwerk zullen zich presenteren en iets vertellen.

Laat ik het als volgt formuleren. Het kindje werd zo snel geboren dat de organisatie nog niet rond was om het goed op te vangen. Het netwerk werd onverwacht een groot succes. De behoefte is groot. Het sterkt de landen verder te gaan in de soms eenzame strijd.

ICRC heeft een nieuwe aanvraag voor een volgend project ingediend bij de Europese commissie en is daarbij geholpen door AIDOS Italië, Forward Engeland en Göteborg.

Iedereen had gehoopt in september bericht te ontvangen, maar de besluitvorming is uitgesteld tot oktober. Mocht de aanvraag afgewezen worden dan stopt het Europees netwerk in deze werkvorm. Opnieuw zal bekeken moeten worden, hoe we in Europa verder kunnen gaan.

Het doel dat het Europees netwerk nastreeft is: 'het verhogen van de gezondheid onder de vrouwelijke immigranten, in het bijzonder de strijd tegen vrouwenbesnijdenis, dit vanuit een holistische benadering'.

We mogen het initiatief uit Gent, met name Els Leye als coördinator en de dames uit de stad Göteborg zeer erkentelijk zijn dat we elkaar op Europees niveau hebben gevonden.

De resultaten van het onderzoek en van de expertmeeting in Gent zijn terug te vinden in het rapport: Proceedings of the expert meeting on female genital mutilation.

Van de twee workshops in Göteborg komt eind dit jaar het definitief rapport uit. De leden krijgen dit automatisch toegestuurd en dit zal bij Pharos in het documentatiecentrum worden opgenomen.

Nagekomen berichten: goed en slecht

Het goede bericht is dat het Inter African Committee de inspanningen in Nederland erkent en vanwege de samenwerking met de community Pharos als lid geaccepteerd wordt. FSAN was reeds lid, maar het lidmaatschap is nu weer geactiveerd.

Het slechte bericht is dat de subsidieaanvraag voor de komende drie jaar voor het Europees netwerk niet is verleend, omdat het voorstel niet direct paste binnen de richtlijnen van de Europese commissie.

Vrouwenbesnijdenis 'Van beleid naar praktijk'

Samenwerkingsproject FSAN-Pharos : door Marina Hendriks
Gericht op: Preventie en voorlichting

Doel:

Bespreekbaar maken van vrouwenbesnijdenis

- binnen met name de Somalische gemeenschap > bijdrage aan uitbanning
- binnen de Nederlandse gezondheidszorg > voorkomen problemen en misverstanden rondom dit onderwerp

Activiteiten op diverse niveaus (in samenhang)

- Platform en klankbordgroep
- Werk met en naar de Somalische gemeenschap
- Voorlichting naar de reguliere zorg
- Internationale samenwerking en uitwisseling

Vorbereidende fase: vanaf september 1999

Met name:

- oprichten platform en instellen klankbordgroep
- internationale ontwikkelingen bijhouden

Uitvoeringsfase: september 2000-december 2002

Actief samenhangende activiteiten naar:

- Somalische gemeenschap: coördinator Zahra Naleie
- Nederlandse gezondheidszorg: coördinator Gerda Nienhuis

Naar de Somalische gemeenschap:

- sleutelfiguren, voorlichters eigen taal en cultuur werven, selecteren en trainen
- uitvoeren voorlichting (naar vrouwen, mannen en jongeren)
- wijze mensen voor bemiddeling en ondersteuning

Naar de Nederlandse gezondheidszorg:

- advies, consultatie en bemiddeling geven
- actief scholingsaanbod ontwikkelen

In eerste instantie start op 3 plekken in het land:

- Tilburg en omgeving
- Den Haag en omgeving
- Noord-Nederland (Leeuwarden, Groningen)

Uit de praktijk: bijdrage uit Tilburg

Door: Loes Versteegh, Centrum Buitenlandse Vrouwen (CBV)

Het Centrum Buitenlandse Vrouwen is een relatief oude organisatie, deze bestaat al 20 jaar. Doelen van dit centrum zijn: het bevorderen van emancipatie, participatie en integratie.

Het centrum bereikt ongeveer 400 vrouwen, allen op vrijwillige basis en 120 kinderen.

Het CBV wordt gesubsidieerd door de gemeente Tilburg en investeert in intermediairs en voorlichters, veelal met bijdragen van fondsen.

De vrouwen zelf geven aan wat er leeft.

Begin jaren negentig werden de eerste voorlichters eigen taal en cultuur (vetc'ers) opgeleid uit Turkije en Marokko. Na de opleiding is het Steunpunt opgericht i.s.m. de GGD Midden Brabant. Dat Steunpunt is na een paar jaar een tweede opleiding gestart, nu naast een nieuwe ploeg Turkse en Marokkaanse vrouwen ook voor vluchtelingen vrouwen uit Bosnië en Somalië.

Maar eerst een klein overzicht wat er is ontwikkeld na de oprichting van het Steunpunt.

De voorlichtingen werden vooral in wijken gegeven, de wijkcentra hadden vaak moeite om allochtonen te bereiken en een adequaat aanbod te doen. Met de vetc'er gingen de deuren op een kier. Bij meer algemene instellingen is het bereiken van de doelgroepen een probleem. Met die signalen heeft het CBV in Tilburg samen met een stedelijk netwerk het initiatief ontwikkeld om een opleiding Intermediairs te starten, dat was in 1994. De eerste groep bestond uit Turkse en Marokkaanse vrouwen. Qua profiel dezelfde als de vetc'ers: voortkomend uit de doelgroepen, herkenbaar en een voorbeeldrol. Na deze eerste groep volgde ook een tweede opleiding Intermediairs, ook hieraan namen Somalische vrouwen deel. Dus op dit moment zijn er zowel Somalische vetc'ers als intermediairs.

Door het inzetten van deze intermediairs bij algemene instellingen worden de teams ondersteund bij het leggen en onderhouden van de communicatie en relatie met de allochtone gemeenschappen. Tot nu toe vaak op

projectbasis, tijdelijk en niet structureel.

De situatie op dit moment:

Op dit moment zijn er initiatieven in Tilburg om te komen tot een stedelijk coördinatiepunt paraprofessionals. Naast de partner GGD gaat het CBV nauw samenwerken met de St. Onderwijsbegeleiding Midden-Brabant. Middelen uit onderwijsachterstandbestrijding worden hiervoor ingezet. Experimenten op dit moment:

- Thebe Thuiszorg Midden-Brabant : 1 Somalische en 1 Marokkaanse VETC bij 2 consultatiebureaus, waarschijnlijk wordt dit uitgebreid in tijd en wijken.
- ROC: ondersteuning van de crècheleidsters door Somalische VETC enerzijds, ondersteuning van de Somalische moeders anderzijds.
- Basisscholen: communicatie en relatieverbetering tussen voornamelijk Somalische ouders en schoolteam door Somalische VETC. Hopelijke continuering met uitbreiding van Somalische intermediair.
- Peuterspeelzalen: idem.
- Somalische, Marokkaanse en Turkse VETC bij de huisartsenpraktijken.
- Het stedelijk coördinatiepunt is tevens verantwoordelijk voor verdere scholing en deskundigheidsbevordering en het laten uitvoeren van nieuwe opleidingen. Daarnaast verzorgt zij de dienstverbanden van de paraprofessionals.

Korte schets Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)

Door: Jaap Schep, directeur AMK Utrecht

Jaap Schep vervangt zijn collega Myra ter Meulen, die eigenlijk hier vandaag iets zou vertellen, maar door ziekte niet aanwezig kan zijn.

Hij hoorde dit gisteren pas en heeft daarom niets op papier gezet.

In alle grote steden in Nederland zijn Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK's). Deze AMK's zijn als adviespunt goed te gebruiken voor consultatie en overleg onderling, als er sprake is van (vermoedens van) kindermishandeling.

Meisjesbesnijdenis in alle vormen wordt beschouwd als kindermishandeling.

Bij een vermoeden van een aanstaande besnijdenis kan men advies vragen bij het AMK. Dit kan anoniem gebeuren. Bij een concrete situatie kan er gemeld worden, desnoods anoniem, maar dat is lastiger. In de praktijk hebben nog geen meldingen van besnijdenissen plaatsgevonden bij AMK's. Benadrukt wordt dat preventie en voorlichting dé weg is om dit probleem aan te pakken.

Als iemand een vermoeden heeft dat een meisje besneden gaat worden en dan contact opneemt met het AMK zal het AMK in eerste instantie adviserend ondersteuning geven. Met name zal gevraagd worden: 'zie je mogelijkheden om met de betreffende moeder of ouders dit onderwerp bespreekbaar te maken'. Uitleg geven is heel belangrijk, ook dat besnijdenis strafbaar is.

Hierop komen diverse reacties uit het publiek. Er wordt aangegeven dat er wel degelijk besnijdenissen bij meisjes plaatsvinden, vooral in de zomervakantie.

Een van de aanwezigen komt met een concreet voorbeeld uit de praktijk. Zij had gehoord dat er een besnijdstster uit België zou komen, wist ook in welk gezin en wanneer en heeft dit (anoniem) bij de politie gemeld. Aangezien de melding niet anoniem kon gebeuren en meldster bang was voor represailles uit de eigen gemeenschap (wat meer aanwezigen beamen), is er met deze melding toen niets gedaan. Justitie wil nu eenmaal aangifte op naam. Het AMK is van mening dat in dergelijke gevallen de melding anoniem zou moeten kunnen gebeuren. De politie weet zich waarschijnlijk met dergelijke telefoontjes geen raad. Het zou verstandig zijn als men in dit soort gevallen contact zoekt met het AMK.

Afgesproken wordt dat het zinnig is een gesprek te organiseren met een aantal betrokken instanties zoals AMK, het Platform Vrouwenbesnijdenis, Inspectie, Politie om naar aanleiding van dit concrete voorbeeld te kijken hoe in de praktijk beter omgegaan kan worden met meldingen van meisjesbesnijdenis.

Vanuit de aanwezigen wordt er unaniem veel waardering uitgesproken voor de spreekster die de moed had melding bij de politie te doen en dit vandaag openlijk bespreekbaar maakte tijdens deze klankbordgroepbijeenkomst.

Mening over vrouwenbesnijdenis

Enkele gedachten en een impressie over vrouwenbesnijdenis naar aanleiding van de bijeenkomst platform en klankbordgroep op 6 oktober 2000 in Utrecht.

Door: Cabdulqaadir Ruumi, gezondheidsvoorlichter in het Somali

De besnijdenisrite is al oud, onze voorouders namen het gebruik over van de Egyptenaren ten tijde van de Farao's en van de Nubiërs, de huidige Soedanezen.

In de Nederlandse kranten werd in november 1999 geschreven dat in Nederland illegale besnijdenispraktijken bestaan onder Somalische meisjes.

De regering stelt een onderzoek in naar de illegale besnijdenispraktijken in Nederland.

De kamer wil dat er naast onderzoek ook geld komt voor betere voorlichting en dat de ouders van de besneden meisjes harder moeten worden aangepakt.

Naar aanleiding van die discussie was het noodzakelijk om een forumbijeenkomst te houden met deskundigen. Gezien de lijst van organisaties die deelgenomen hebben aan de bijeenkomst platform en klankbordgroep vrouwenbesnijdenis bij Pharos is het duidelijk dat het platform voor de aanpak van vrouwenbesnijdenis een breed draagvlak heeft, dat het een kwestie is waarbij veel Somaliërs en organisaties samenwerken. Het is zinvol om uiteindelijk multi-culturele samenwerking op te nemen in de missie van platform en klankbordgroep vrouwenbesnijdenis. Dat bevordert een geïntegreerde aanpak met accent op voorlichting en communicatie. Uit initiatieven die Somaliërs enkele jaren geleden genomen hebben met het bestrijden van vrouwenbesnijdenis, werd duidelijk dat ze overtuigd zijn van de lichamelijke en psychische schade van besnijdenis. Zowel mannen als vrouwen toonden zich echter teleurgesteld over de illegale besnijdenispraktijken in Nederland. Vrouwenbesnijdenis is een kwestie waar veel Somalische vrouwen mee te maken krijgen. In het westen klinkt nu en dan de roep om een einde te maken aan deze vrouwenbesnijdenis, die zich voordoet in Somalie en sommige andere Afrikaanse landen.

Gelukkig begint er iets te veranderen.

Tot een paar jaar terug zag niemand in Somalië besnijdenis en amputatie van de clitoris als een traditioneel gebruik dat dramatische gevolgen kon hebben. En met de dramatische gevolgen bedoel ik niet de gevolgen voor de vrouw op het gebied van geslachtsgemeenschap.

Ik heb het over de vele doden die vallen als gevolg van de ingreep, doordat zich bloedingen of tetanus voordoen, ook al wordt de operatie door een nog zo zorgvuldige en ervaren besnijder uitgevoerd. Als Somalische gezondheidsvoorlichter vind ik het een ernstige zaak dat de vrouwelijke geslachtsorganen moedwillig worden beschadigd. Als gevolg van zo'n ingreep doen zich bij een huwelijk of een bevalling veel medische problemen voor. Veel Somalische vrouwen sterven bij de bevalling, na een toch al moeilijke zwangerschap.

Geen van de ruimdenkende personen twijfelde in de afgelopen jaren aan de noodzaak een einde te maken aan vrouwenbesnijdenis.

Maar hoe?

In elk geval niet middels een snelle gedragsverandering. Gedragsverandering is een moeilijke zaak. Ook al is de gedragsverandering in iemands eigen belang, dan betekent dit niet dat het gedrag automatisch zal veranderen.

Om het proces van gedragsverandering te kunnen begrijpen zijn verschillende zaken noodzakelijk. - Het bespreekbaar maken van vrouwenbesnijdenis. In Somalië is vrouwenbesnijdenis een moeilijk bespreekbaar onderwerp. Tijdens de tweede forumbijeenkomst platform en klankbordgroep vrouwenbesnijdenis bleek dat er veel belangstelling was voor het bespreekbaar maken van vrouwenbesnijdenis. Maar over het hoe, was nog wel enige discussie.

- Het bleek ook dat er iets moet gebeuren op het gebied van voorlichting, maar wie als sleutelfiguur betrokken wordt zal nog nader uitgewerkt moeten worden.

- Verder vind ik een nationale dag tegen vrouwenbesnijdenis belangrijk. Op een nationale dag tegen vrouwenbesnijdenis kun je veel initiatieven nemen. Die dag moet iedereen kans kunnen krijgen om kennis te maken met de rechten van de kinderen. Ik denk dat, wil je de rechten van kinderen extra aandacht geven, zo'n speciale dag status verhogend kan werken.

Je draagt op die manier als overheid uit dat rechten van kinderen belangrijk zijn.